

Terug in de wetenschap Laura Steenbergen, een van de klokkenluiders die de fraude bij psychologie meldde, heeft eindelijk rust. 'Je moet wel een lange adem hebben'

6

'Seks en geweld? Dat is de natuur!'

'Nu is het klaar met de filmpjes', dacht regisseur Paul Verhoeven na zijn Leidse studie wis- en natuurkunde. Toch brak hij door in Hollywood

9

16

Knoeien achter de bar 'Je hoeft in dit café niet heel netjes te zijn'

12

Actie Tjerk Oosterkamp ging voor het eerst protesteren als professor

Verbijstering over bezuinigingen De ingrijpende plannen van Geesteswetenschappen om studies te schrappen of samen te voegen leiden tot ontgoocheling bij studenten, docenten, alumni en Kamerleden. 'Zijn we een bedrijf of een kenniscentrum?'

2

Criminologie: 165 plekken voor 900 aanmeldingen

Scholieren met hoge cijfers worden direct toegelaten voor de populaire opleiding criminologie. Volgens het rechtenbestuur is dat terecht, de faculteitsraad vindt het twijfelachtig. 'Blijven er wel genoeg plekken over voor scholieren die lager scoren?'

DOOR VINCENT BONGERS

'Er was een selectietoets voor de opleiding criminologie, vertelde Jan Crijns, portefeuillehouder onderwijs in het rechtenbestuur, onlangs tijdens de faculteitsraadsvergadering van Rechten. 'Die is vanaf komend collegejaar afgeschaft.'

De toets bracht veel werk met zich mee. Daarnaast zouden middelbareschoolcijfers een goede indicator zijn voor studiesucces. Loting voor een studie was een tijd afgeschaft door het ministerie van Onderwijs, maar sinds september 2023 is het weer toegestaan. Criminologie gaat daarvan gebruikmaken.

'Er is een matchingactiviteit waar je verplicht aan mee moet doen, maar je kunt aankomende studenten er niet mee afwijzen', legde Crijns uit. 'Als je door de matching heen bent, volgt een loting.'

Er is echter een groep vrijgesteld van deze loting. Scholieren die gemiddeld bij hun eindexamen vwo een 7,6 of hoger staan voor de vakken Nederlands, Engels en wiskunde krijgen automatisch een plek en hoeven dus niet mee te loten. Dat geldt ook voor studenten die voor hun eindexamen havo voor deze vakken gemiddeld een 8,4 hadden en daarna een hogeschoolpropedeuse hebben behaald.

De opleiding heeft rond de 165 plekken voor eerstejaars en zo'n negenhonderd scholieren melden zich jaarlijks aan. Raadslid Mert Hover van studentenpartij ONS maakte zich enige zorgen over de voorgestelde selectiemethode. 'Hoeveel plekken blijven er over voor studenten die lager dan een 7,6 staan? 'De praktijk leert dat er nog een groot deel van de plaatsen overblijft', reageerde Niels van de Ven, hoofd onderwijs- en studenten-zaken. 'Zover mij bekend is, tenminste.'

Hover was er niet helemaal gerust op en wilde concrete informatie. 'Ik wil zeker niet zeggen dat uw informatie uit een onbetrouwbare bron komt, maar onder studenten gaat het verhaal rond dat er maar twintig plekken over blijven voor studenten die lager dan een 7,6 scoren. Als dat zo is, is dat in mijn optiek problematisch.' Volgens hem moet 'minimaal de helft van de plekken naar studenten met een lagere score gaan'. 'Ik begrijp dat nu niet duidelijk is of dat ook zo is.'

Van de Ven beloofde de opleiding om meer informatie te vragen en die met de raad te delen. Na navraag bij het rechtenbestuur blijkt dat de opleiding verwacht dat de verdeling ongeveer fifty-fifty is. 'De afdeling criminologie heeft uitgebreide scenariostudies verricht', mailt Crijns. 'Als studenten direct toegelaten worden als ze minstens gemiddeld een 7,6 voor de betreffende vakken hebben, gaat het om ongeveer acht procent van de aanmelders. Omdat er jaarlijks rond de negenhonderd aanmeldingen zijn, betreft dit ongeveer zeventig mensen. Dat is 43 procent van de beschikbare plaatsen. In principe blijft meer dan de helft van de plekken (95) dan nog beschikbaar voor loting.' Als acht procent van de aanmelders een 7,6 of hoger heeft, dan zijn de 165 plaatsen pas vergeven bij 2063 aanmeldingen, aldus Crijns. 'Vanwege demografische ontwikkelingen verwachten we in de toekomst eerder minder dan meer aanmelders.'

DOOR DALLYCE VETTER
FOTO TACO VAN DER EB

Tijdens de OWL-week leren buitenlandse studenten de stad en universiteit kennen.

Zij besloten Nederlands te leren

Internationale studenten zijn van melkkoe opeens zondebok geworden die onder meer de schuld krijgen van de verengelsing van universiteiten. Maar wie Nederlands wil leren, stuit op de nodige obstakels. 'Het gaat met horten en stoten.'

'Ik voelde me nooit méér een immigrant dan tijdens de Nederlandse les', zegt Ezzther Bujáki uit Hongarije, die net haar bachelor psychologie heeft afgerond in Leiden. 'Na een lange dag studeren en werken, besluit je toch maar te gaan. Terwijl het buiten donker is, zit je werkwoorden te vervoegeen.' Bujáki is een van de ruim 122.000 internationale studenten die in 2022 in Nederland studeerden. In 2023 bestond 23 procent van de bachelorstudenten aan de Universiteit Leiden uit internationals, en 36 procent van de masterstudenten. De uitstakende Engelse taalvaardigheid van de meeste Nederlanders maakt het een aantrekkelijke plek om te studeren. Bovendien waren ze meer dan welkom: internationale studenten, met name die van buiten de Europese Unie, zijn een belangrijke melkkoe voor Nederlandse universiteiten, vanwege de hoge collegegelden die ze moeten betalen. Alleen: daar lijkt verandering in te komen. In het huidige politieke klimaat krijgen internationale studenten zo'n beetje overal de schuld van: van de wooncrisis tot taalverloeding aan de universiteiten. De regering wil het aantal Engelstalige opleidingen daarom terugdringen (zie kader). Desondanks zijn er internationale studenten die proberen te integreren door Nederlands te leren. 'Al vanaf het moment dat ik hierheen verhuisde, wilde ik dat graag', zegt de Slowaakse Boris Bielik, die net klaar is met zijn bachelor psychologie. 'Ze vertelden ons dat we meteen flink aan de bak zouden moeten op de universiteit, en dat was ook zo.'

Het leren ging met horten en stoten, maar soms had ik meer tijd en leerde ik weer wat sneller.' 'Op de universiteit zit je een beetje in een bubbel omdat iedereen Engels spreekt', zegt María Negre Rodríguez, een promovenda uit Spanje. 'In het begin was het geweldig.' Maar na een tijdje wilde ze een praatje kunnen maken met haar buren. 'Het is fijn als je mensen niet hoeft te dwingen Engels te praten. Door de lessen Nederlands begrijp ik nu alledaagse dingen zinnen zoals 'Hé, hoe gaat het?'' 'Ik denk dat je best in Nederland kunt wonen zonder Nederland echt te kennen', zegt Bielik. Door de taal te leren breidde hij zijn sociale kring uit. 'Zo kom je buiten de academische bubbel waar iedereen vloeiend Engels spreekt. Op mijn werk bij McDonald's waren er mensen van allerlei verschillende achtergronden, en ik kon daar met hen praten over werk en het leven.' 'Ik weet dat ik een heel ander persoon ben wanneer ik Engels spreek dan wanneer ik mijn eigen taal spreek', zegt de Spaanse Rodríguez. 'Ik denk dat je de cultuur niet volledig kunt leren kennen als je de taal niet begrijpt. Ik heb een auto, dus ik heb verschillende plekken in Nederland bezocht. In kleinere plaatsen is het minder gebruikelijk dat mensen Engels moeten spreken en dan voel ik me ongemakkelijk omdat ik niet weet hoe ik moet communiceren.' 'Het is een proces', zegt Anthony Zhang uit China, die onlangs zijn master Computer Science behaalde, over zijn zelfstudie waarin hij binnen een jaar heel wat vooruitgang

wist te boeken. 'Ik vroeg mijn vrienden om in mijn bijzijn Nederlands te spreken. In het begin begrijp je er niets van omdat ze heel snel praten en met veel straattaal.' Toch begon hij langzamerhand dingen te begrijpen en zelfs te reageren. 'Als ik nu post krijg of mijn huisbaas moet mailen, hoef ik geen vertaalapp meer te gebruiken.' Bielik had veel profijt van de zeventien Nederlandse medebewoners in zijn studentenhuis. 'Ik was daar de enige international', zegt hij. Er was dus altijd wel iemand die hij om hulp kon vragen als hij een vraag had over de vaak lastige Nederlandse grammatica. Voor Bujáki was dat lastiger. 'Ik kende één meisje dat in Nederland was opgegroeid. Zij was de enige met wie ik kon oefenen.' Het baart haar zorgen dat ze zoveel moeite had om Nederlandse vrienden te maken, vooral als ze denkt over haar toekomst hier op de lange termijn. 'Ik had nooit echt Nederlandse connecties. Ik denk niet dat ik ooit volledig zal integreren, zelfs niet als ik de taal spreek.' Taalcursussen zijn weliswaar nuttig, maar ook duur, vinden veel internationals. Zelfs met de korting voor studenten en medewerkers van de Universiteit Leiden kost een 12-weekse cursus van het Academisch Talencentrum meer dan €200. Intensievere cursussen zijn nog duurder. Rodríguez ziet de cursus als een investering. Op de vraag of de universiteit hiervoor zou betalen, antwoordt ze: 'Ik heb het niet aan de hoofdonderzoeker gevraagd omdat iedereen in de groep een international is.'

Volgens Bielik doet de universiteit weinig om internationale studenten te motiveren Nederlands te leren. 'In andere landen krijg je studiepunten voor het volgen van een taalcursus. Dat is fijn, want zo word je beloond voor de moeite. Hier is Nederlands leren iets extra's dat los staat van je studie en bovenop je studielast komt.' Voor Bujáki hield die extra last in dat ze lange avonden les volgde bij NL training, een taalschool in Leiden. 'Het kostte veel moeite om die school uiteindelijk te vinden. We hadden wel colleges gehad over hoe je je moest inschrijven voor examens, maar niets over hoe je Nederlands kunt leren of hoe je meer kunt integreren in de samenleving. Als je vragen had, hielpen ze je wel, maar het was niet iets waar ze zelf aandacht aan besteedden.' Gelukkig waren de lessen gratis dankzij een programma van de gemeente. 'Het was superintensief. Maar ik voelde me ook een enorme bokkont omdat het zo'n kleine groep was, en ik kon niet geloven dat ze mij hadden uitgekozen.' Bielik gelooft dat Nederland er baat bij heeft als mensen gemotiveerd worden om de Nederlandse taal te leren. 'De kans dat je blijft is dan veel groter omdat je je meer verbonden voelt met de samenleving. De grootste drempel om Nederlands te leren, is denk ik de vraag of je op de lange termijn in Nederland wilt blijven wonen. Ik heb daar nog steeds geen antwoord op. Maar ik weet wel dat ik er veel aan heb gehad.' Hij doet momenteel vrijwilligerswerk in Spanje bij het Europees Solidariteitskorps. Rodríguez blijft de komende vier jaar nog in Nederland voor haar promotie. Ze is nog maar net begonnen met Nederlands leren. 'Ik weet alleen nog maar de kleine dingen; ik kan nu bijvoorbeeld de portier in het universiteitsgebouw begroeten, maar het zijn juist die dingen waar ik blij van word.' Zhang wil graag in Nederland blijven. Hij is kortgeleden geslaagd voor het staatsexamen Nederlands als tweede taal en is op zoek naar een baan. 'Het leven hier bevalt me goed. En er is hier ook een goede balans tussen werk en privé.' Bujáki neemt een tussenjaar, maar hoopt daarna snel weer terug te keren naar Nederland voor haar master: de volgende stap richting een carrière als klinisch psycholoog. 'Zelfs als ik na mijn master besluit om weg te gaan, is Nederlands leren geen tijdverspilling geweest.'

Minister Bruins: 'Nederlands moet weer de norm worden'

Met de Wet Internationalisering in Balans (Wib) wil onderwijsminister Eppo Bruins de verengelsing in het hoger onderwijs tegengaan.

DOOR MARCIËLLE VAN DER KRAAN

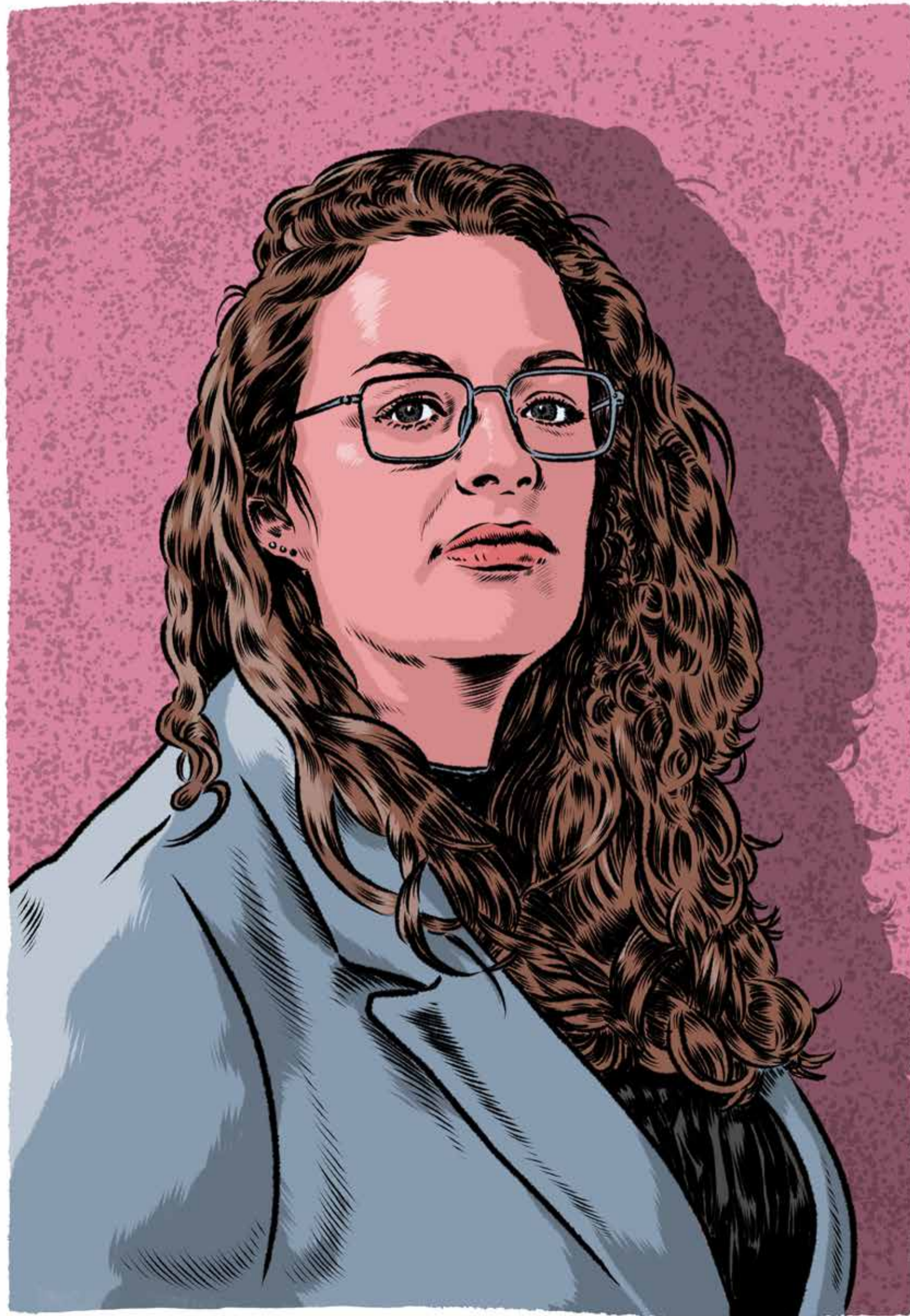
Zijn voorganger Robbert Dijkgraaf had de wet al in gang gezet om de instroom van internationale studenten te beperken, nu zet onderwijsminister Eppo Bruins de wet door. 'De grote instroom zet onder andere de studentenhuysvesting onder druk, zorgt voor overvolle collegezalen en hoge druk op docenten', schrijft hij in een brief aan de Tweede Kamer. 'Daarnaast staat vooral in het wo het behoud van de Nederlandse taal onder druk.' Hogescholen en universiteiten moeten de Nederlandse taal bevorderen en verengelsing terugdringen. 'Nederlands moet in het hbo en wo weer de norm worden, zowel qua onderwijs, als de bestuurstaal', aldus Bruins. 'Kennis van en vaardigheid met de Nederlandse taal is van groot belang voor het verdere werkende leven en zorgt voor binding met Nederland. De verwachting is dat daardoor een groter deel van de internationale studenten in Nederland na hun studie in Nederland zal blijven en een bijdrage zal leveren aan de Nederlandse samenleving en (kennis)economie.' Waar het wetsvoorstel van Dijkgraaf veel ruimte bood om sommige opleidingen in het Engels te geven, benadrukt Bruins dat 'het niet de bedoeling is dat de uitzondering de regel wordt'. Er zijn voortaan nog maar vier uitzonderingen om opleidingen anderstalig aan te bieden: regionale omstandigheden, de arbeidsmarkt, internationale uniciteit en de internationale positionering van een opleiding of traject. 'De criteria zijn bedoeld voor een beperkt aantal afwijkingen van de norm. Bovendien is niet voor elke uitzondering evenveel ruimte binnen het geheel aan onderwijsaanbod.' Verder wil Bruins in gesprek met andere EU-landen om de toegang voor EER-studenten (studenten die uit de Europese Economische Ruimte komen: de EU-landen, Noorwegen, Lichtenstein en IJsland) tot de basisbeurs beperken. Ook schrijft hij dat het kabinet de intentie heeft het collegegeld voor niet-EER-studenten te verhogen, maar daar wordt eerst nog onderzoek naar gedaan. Als deze maatregelen en het eigen initiatief van hogescholen en universiteiten niet voldoende effect hebben, heeft dat volgens Bruins als gevolg dat de uitkomst hiervan is zeer onzeker. Veel van dit alles raakt immers aan een fundament van de Europese Unie: het vrije verkeer.'

Eindelijk rust

Klokkenluider Laura Steenberg, die de wetenschapsfraude van psycholoog Lorenza Colzato aankaarte, kan eindelijk haar wetenschappelijke carrière oppakken: acht jaar na haar promotie is er een definitieve versie van haar proefschrift. 'Dit is een positief einde van een heel lang en naar verhaal.'

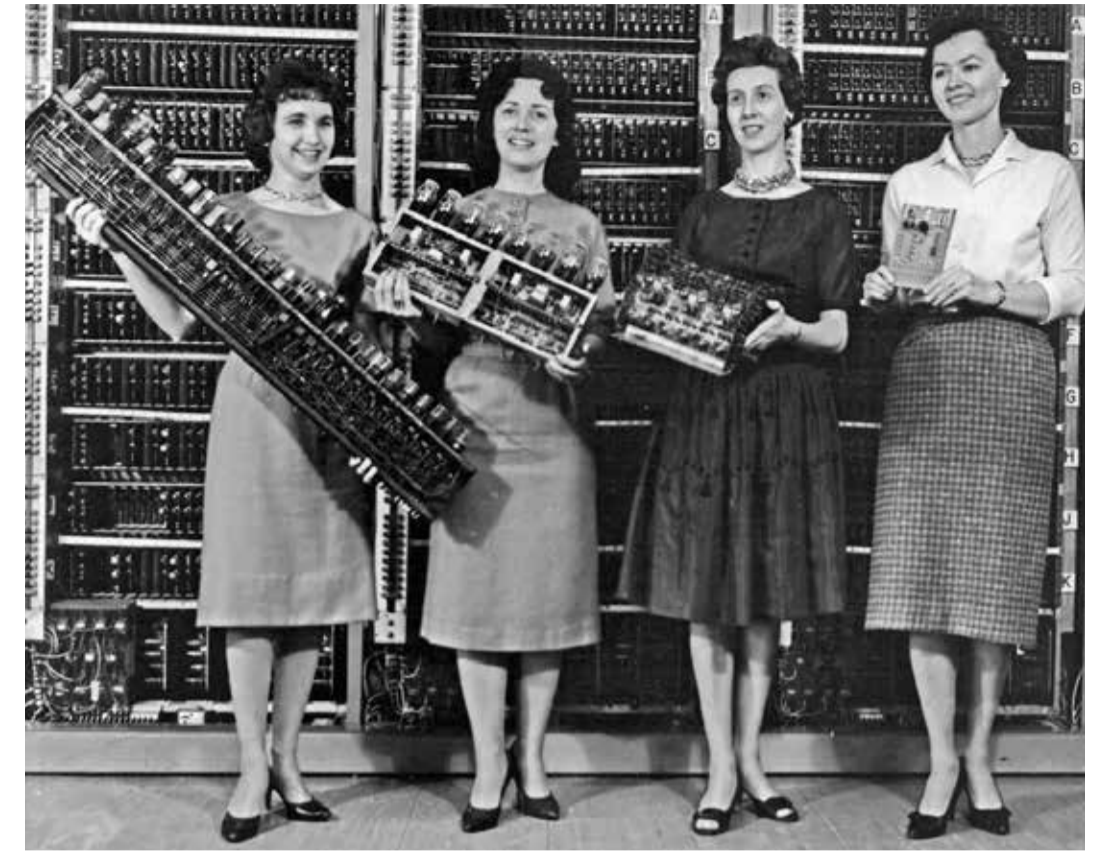
DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK
ILLUSTRATIE MICHEL WALRAVE

Het is 16 juni 2016 als Laura Steenberg haar proefschrift *Cognitive enhancement: toward the integration of theory and practice* verdedigt in het Leidse Academiegebouw. Daarvoor onderzocht ze hoe bijvoorbeeld hersenstimulatie, videogames en voedingsupplementen cognitieve processen in de hersenen kunnen verbeteren. Dat (inmiddels ex-)universitair docent cognitieve psychologie Lorenza Colzato proefpersonen uit data heeft verwijderd waarop Steenberg delen van haar proefschrift heeft gebaseerd, weet ze dan al. Maar wanneer ze daar tijdens haar promotietraject tegenin ging, kreeg ze te horen 'dat dat is hoe echte wetenschappers werken, omdat dat sneller publicaties oplevert'. Wanneer het haar, en haar collega's Bryant Jongkees en Roberta Sellaro, na het behalen van haar doctorsbul duidelijk wordt dat Colzato ook bij de nieuwe lichte promovendi wetenschappelijke grenzen overschrijdt, besluiten de drie dat in december 2018 te melden bij hun wetenschappelijk directeur. Naar aanleiding daarvan start de Commissie Wetenschappelijke Integriteit (CWI) een onderzoek. De conclusies zijn onthutsend: Colzato sjoemelde met data en beursaanvragen, verzond experimenten, liet proefpersonen weg uit data, schrapte auteursnamen uit publicaties en liet bij proefpersonen zelfs illegaal bloed aftappen. Twee artikelen worden teruggetrokken. Uit vervolgonderzoek blijkt dat er in nog eens minstens vijftien publicaties is gefraudeerd door data en proefpersonen te verwijderen, de onderzoeksopzet te wijzigen of achteraf een controlegroep toe te voegen. Een groot deel van die artikelen is inmiddels ook teruggetrokken. De bevindingen hebben ook gevolgen voor het proefschrift van Steenberg. Zowel hoofdstuk één als hoofdstuk vijf zijn gebaseerd op frauduleus onderzoek van haar co-promotor, waarbij proefpersonen zijn verwijderd om de resultaten te beïnvloeden. Hoofdstuk drie wordt betiteld als een 'issue of concern', oftewel: dat moet met een flinke korrel zout worden genomen. 'Ik heb meermaals aan het faculteitsbestuur gevraagd wat dit voor mij en mijn titel betekent', zegt Steenberg terugblikkend op de gebeurtenissen. 'Ik was bang dat ze mijn PhD zouden intrekken, en misschien was dat ook wel het enige goede om te doen.' Maar het bestuur vond dat niet nodig, temeer omdat zes van de negen hoofdstukken wél volledig correct zijn. 'Ze zeiden dat mijn titel niet in het geding was en dat ik die hoe dan ook waard

'Fraude is recht te zetten, maar je moet wel een lange adem hebben'

ben, juist door de manier waarop ik met de situatie ben omgegaan. Niemand stelde er ooit nog vragen bij.' Toch leidt de hele affaire tot een inzinking. Naar eigen zeggen tikt Steenberg in de zomer van 2022 'rock bottom' aan. 'Ik vroeg me af: wie ben ik eigenlijk als onderzoeker en persoon, wat doe ik hier op de universiteit? Daar kwamen heel nare ideeën uit voort.' Ze liet zich een maand lang opnemen bij GGZ Rivierduinen, die zich bevindt naast de faculteit Sociale Wetenschappen. 'Ik wist niet meer hoe ik mijn dag moest indelen en wanneer ik moest douchen. Het bizarre was dat ik vanuit mijn kamer uitkeek op het Pieter de la Courtgebouw.' Uiteindelijk zou ze een jaar lang een zeer intensief therapietraject volgen. 'Ik had mijn werk nodig om mijn leven weer te kunnen leven. Daarin ben ik heel goed begeleid.' In september 2023 begon ze een re-integratietraject aan de universiteit. 'Onderwijs geven ging me altijd al goed af en toen ook weer, maar ik had geen idee waar ik moest beginnen met onderzoek. Het lukte me niet om terug te keren in de wetenschap.' De hoofdrede: haar dissertatie. 'Ik voelde me er heel onzeker over. Een proefschrift is het fundament van je wetenschappelijke carrière, terwijl er bij mij twee hoofdstukken in zitten die gebaseerd zijn op twee teruggetrokken artikelen. Het was alsof er niets was gebeurd. In 2024 is mijn proefschrift ongeveer tachtig keer digitaal geraadpleegd. Mensen hebben dus dingen gelezen die niet kloppen.' De onzekerheid ging zó ver dat Steenberg nog maar één optie zag: opnieuw promoveren. Maar dat vond haar leidinggevende veel te rigoreus. 'Toen hebben we besloten om het proefschrift te laten zoals het is, maar aan te geven waar de fouten zitten. We hebben nu met grote koeienletters over alle pagina's van hoofdstuk één en vijf 'Retracted' (teruggetrokken, red.) geprint. Bij hoofdstuk drie hebben we aangegeven dat het een 'issue of concern' betreft. Dat is een vrij uitzonderlijke situatie.' Ook heeft ze aan het begin van haar dissertatie een *cover note* toegevoegd: een inleidende brief met uitleg over de affaire en doorgevoerde updates. Ze schrijft onder meer dat de hoofdstukken met frauduleuze informatie 'om openheid te creëren niet zijn verwijderd of gecorrigeerd' en 'we er niet van kunnen leren zodra we wangedrag, fouten en mislukkingen bedekken'. Ook noemt ze het 'hoopvol' dat het mogelijk is op te staan tegen wanpraktijken. 'Dat is misschien de enige manier om een duurzame wetenschappelijke toekomst op te bouwen.' Opvallend: in het dankwoord staat nog steeds de naam van Colzato. 'Dat is misschien raar, maar ik wilde dat niet aanpassen', zegt Steenberg. 'Met de aangebrachte wijzigingen wil ik aan de rest van de wetenschappelijke gemeenschap laten zien: wetenschapsfraude is recht te zetten. Maar je moet wel een lange adem hebben.' Sinds de zomer is ze weer bezig met onderzoek, niet meer bij cognitieve maar bij klinische psychologie. 'Ik heb mijn passie voor wetenschap herontdekt. Ik ben er weer klaar voor en heb er zin in.' Ook zegt ze nu, acht jaar na haar verdediging, 'trots dan trots' te zijn op haar proefschrift. 'Dit is een positief einde van een heel lang en naar verhaal. Voor mij is het nu rond.'

'Vrouwen in informatica hebben rolmodellen nodig'

Waarom studeren er zo weinig vrouwen informatica? Onderzoekers van het Leiden Institute of Advanced Computer Science willen stereotypen doorbreken. 'We hebben verhalen nodig om aan andere meisjes te vertellen.'

DOOR DALLYCE VETTER

'Vooropgesteld: ik ben helemaal niet goed in wiskunde', zegt Shuang Sun, promovenda aan het Leiden Institute of Advanced Computer Science (LIACS). Het lijken verrassende woorden uit de mond van een computerprogrammeur. Maar volgens haar collega Lu Cao, universitair docent bij LIACS, bevestigt het alleen maar dat 'informatica een plek biedt voor verschillende mensen met verschillende achtergronden en interesses'. Vrouwen spelen een prominente rol in de lange geschiedenis van de informatica. De basis voor wifi, bluetooth en GPS werd in 1941 gelegd door actrice en uitvinder Hedy Lamarr. Zonder de bijdragen van Elizabeth Feinler en Radia Perlman zou het internet, dat wereldwijd door 5,45 miljard mensen wordt gebruikt, niet bestaan. Zelfs de eerste computerprogrammeur, Ada Lovelace, was een vrouw. Toen ze in 1843 het eerste computerprogramma schreef, voorspelde ze dat computers in de toekomst muziek, afbeeldingen en zelfs geluid in een digitaal formaat zouden kunnen omzetten. Veel van die voorspellingen zijn uitgekomen. Met smartphones kun je foto's maken, naar muziek luisteren en praten met mensen aan de andere kant van de wereld. In Nederland is internet vrijwel overal aanwezig. In 2018 had 98 procent van alle huishoudens toegang tot internet, maar volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek was in 2022 slechts 12 procent van de Nederlandse informaticastudenten vrouw. Waarom? Het is deels te wijten aan het stereotype dat jongens beter zijn in programmeren dan meisjes, een idee dat al op de basisschool de kop opsteekt. Maar volgens Sun is dat niet de enige verklaring. 'We hebben meer praktische vrouwelijke rolmodellen nodig', zegt ze. 'Verhalen om aan andere meisjes te vertellen.' Om vrouwen in de spotlight te zetten, organiseren Cao, Sun en twee andere Leidse informatici op 25 oktober de vijfde editie van Alice & Eve, een workshop die informatici uit heel Nederland samenbrengt om de prestaties van vrouwen in het vakgebied te vieren. Voor Cao is het een kans om vrouwen op alle niveaus, van student tot hoogleraar, te laten zien dat 'ze evenveel talent hebben voor het oplossen van informaticaproblemen als mannen'. 'Bij academische conferenties ligt de nadruk meest-

al op nieuwe ontdekkingen', zegt Eleftheria Makri, een van de organisatoren en universitair docent bij LIACS. 'Maar Alice & Eve is niet alleen maar een inhoudelijke bijeenkomst. Er wordt ook veel informatie gegeven over verschillende carrièrepaden en er is gelegenheid om te netwerken en om advies of coaching te vragen. Het is heel belangrijk om jonge mensen te laten zien dat iedereen uitdagingen moet overwinnen en dat het leven en een carrière vaak niet rechtlijnig verlopen. Dit geeft hen de kracht om door te zetten en hun dromen na te jagen.' Nu ze universitair docent is, wil Cao 'goed gebruik maken van wat ik heb bereikt en andere mensen aanmoedigen dezelfde richting te kiezen'. Ze is ervan overtuigd dat begeleiders een cruciale rol spelen. In Nederland heeft een PhD-contract een looptijd van vier jaar, waarin promovendi zelfstandig onderzoek moeten publiceren. 'Met de verkeerde begeleider is de kans dat je dat traject succesvol afrondt erg klein', aldus Cao. Hoewel het thema van de Alice & Eve-workshop 'vrouwen in de informatica' is, benadrukken de organisatoren dat het evenement niet alleen bedoeld is voor vrouwen. Iedereen die interesse heeft, is welkom. 'Ongeacht je leeftijd, je achtergrond, je sociale status, je geslacht of wie je bent - je kunt altijd je doelen en carrière nastreven', zegt Makri. Gaan deze inspanningen een verschil maken voor vrouwen in de informatica? 'Als vrouwelijk universitair docent ben ik nog steeds in de minderheid, maar door de inspanningen van de afgelopen vijf jaar zie ik echt veranderingen', zegt Cao. 'Over tien jaar zijn er misschien wel meer vrouwelijke hoogleraren.'

Alice & Eve 2024: Women in computing, PLNT (Langegracht 70), vrijdag 25 oktober, 9:30 - 18:00

Alice & Eve

Wie bekend is met informatica weet dat de namen Alice en Eve een speciale betekenis hebben. In de cryptografie worden namen gebruikt om te beschrijven hoe berichten verzonden worden in een computersysteem. Je kunt het zien als twee mensen - meestal Alice en Bob genoemd - die geheime berichten naar elkaar sturen. Zoals in elk goed spionageverhaal is er ook iemand die het geheime bericht probeert te onderscheppen en te lezen. In de cryptografie staat deze persoon bekend als Eve, een afkorting voor *eavesdropper*, ofwel: afluisteraar.

Hoe gist de plek van alpaca's kan innemen

Het Leidse team in de internationale studentenwedstrijd voor synthetische biologie iGEM bedacht een manier om makkelijker antilichamen te kweken. In Parijs hopen ze prijzen in de wacht te slepen.

DOOR MARK REID

Wil je biomedisch onderzoek doen? Tap dan eerst wat bloed af bij een alpaca of kameel. Hoewel dat meer klinkt als een recept voor een toverdrank, is het een noodzakelijke stap als je aan sommige soorten antilichamen wil komen.

Antilichamen zijn kleine moleculen die het immuunsysteem normaal gebruikt om indringers te herkennen. Juist omdat antilichamen in staat zijn om zich aan duizenden mogelijke specifieke stoffen te binden worden ze veel gebruikt in biomedisch onderzoek, en er zijn ook klinische toepassingen.

Maar waarom alpaca's? Nou, kameelachtigen hebben bijzonder stabiele antilichamen die makkelijk zijn te bewerken en dus heel geschikt voor onderzoeksdoelinden. 'Het is natuurlijk niet heel chill als je steeds dieren moet immuniseren om antilichamen te winnen', vertelt Alexander Nowak, bachelorstudent biomedische wetenschappen. 'In plaats van de immunocellen van alpaca's te oogsten om antilichamen te selecteren, hebben we een screening systeem bedacht waarbij we gistcellen kunnen gebruiken in plaats van dierlijke cellen.'

Samen met acht andere bachelor- en masterstudenten doet Nowak namens Leiden mee aan iGEM, de *International Genetically Engineered Machine* competitie. Teams van universiteiten over de hele wereld nemen elk jaar deel aan de wedstrijd waarbij ze een biologisch systeem met een nieuwe toepassing bouwen.

Nowak: 'We voeren gistcellen eerst heel veel DNA-sequenties voor mogelijke antilichamen. Elke cel gaat vervolgens een variant van die antilichamen produceren.' Gistcellen presenteren die antilichamen op de buitenkant van hun cel als uitgangbord. Nu kunnen de antilichamen zich binden aan een zogeheten target, de stof die je daadwerkelijk wil onderzoeken. Die stof voeg je toe, en

de cellen met het gewenste antilichaam klampen zich daaraan vast.

Om vervolgens in een zee aan gistcellen precies die cellen te vinden die zijn gebonden, hebben de studenten iets slims bedacht. Naast het antilichaam voegen ze ook een lichtgevend eiwit toe. Als een gistcel met het goede antilichaam bindt aan zijn target, dooft daarbij het lichtgevende eiwit. Alle cellen zonder het juiste antilichaam binden niet aan het target en blijven licht geven. Met een automatische soortermachine kun je alle lichtgevende cellen

vervolgens scheiden van de gedoofte, waardoor je alleen de gewenste antilichamen overhoudt. 'We hebben de afgelopen zomervakantie in het lab gewerkt om een *proof of concept* te maken', vertelt Floortje van Ankeren, ook bachelorstudent biomedische wetenschappen. 'Dat is gelukt. Alle losse stappen werken. We hebben het nog niet allemaal in een keer achter elkaar gedaan.'

Deze week presenteert het team hun bevindingen tijdens de internationale iGEM jamboree in Parijs, waar alle teams hun projecten presenteren. Van Ankeren: 'We moeten een pitch houden van vijf minuten, en daarna kunnen de juryleden nog 25 minuten vragen stellen, aan alle leden. Het is dus belangrijk dat iedereen laat zien te snappen wat we hebben gedaan. Voor elk aspect van de wedstrijd is er wel een prijs. Wij gaan voor *Best Entrepreneurship*, *Best Integrated Human Practices* en *Best Modelling*. En natuurlijk de hoofdprijs.' Nowak: 'Vrijdag horen we of we daarvoor genomineerd zijn en dan moeten we zaterdag nog een laatste keer presenteren.'

Het team heeft er vertrouwen in. Een voorbereidende regionale bijeenkomst verliep al goed. Nowak: 'De Benelux Jamboree was op 7 oktober in Eindhoven, en daar wonnen we *Best Project*.'

Het team wil niet alleen hoge ogen gooien op de jamboree, maar hoopt ook dat hun techniek de wetenschap verandert. Nowak: 'Op dit moment zijn er maar drie medicijnen op de markt die dit type antilichamen gebruiken. Omdat ze zo moeilijk zijn om te maken en bovendien duur, worden ze alleen gebruikt voor heel zeldzame ziekten waar je echt geen andere opties voor hebt. Caplacizumab, een medicijn voor een stollingsziekte, kost ruim vierduizend euro per injectie in Nederland. Ze zouden veel meer toepassingen kunnen hebben, maar die potentie benutten we nog niet.'

'Het is niet heel chill als je steeds dieren moet gebruiken'

NIEUWS

Bezuinigingen bij bèta's vallen mee, wel minder promovendi

De bezuinigingen bij de bèta's lijken mee te vallen, bleek maandag tijdens de faculteitsraad van Wiskunde en Natuurwetenschappen. 'We doen het niet beter, maar minder slecht.'

DOOR MARK REID

'We zijn blij dat de bezuinigingen niet zo heftig zijn als verwacht', aldus hoofd financiën Iris van den Eng maandag tegen de raadsleden. Daarbij plaatst ze wel de kanttekening dat de gedeelde begroting nog niet de definitieve versie was. De faculteit lijkt voor 2024 weliswaar op een negatief resultaat van 2,3 miljoen euro uit te komen, maar dat is 5,6 miljoen euro beter dan aanvankelijk begroot. 'Het lijkt nu nog best aardig, maar er gaat nog meer komen in de toekomst', waarschuwde Van den Eng. 'Ik wil benadrukken dat dit betere resultaat komt omdat de in-

stituten met het hoofdlijnenakkoord in het achterhoofd nieuwe maatregelen hebben genomen', aldus hoofd bedrijfsvoering Suzanne van der Pluijm. 'We doen het niet beter in het algemeen, maar minder slecht omdat we voorzorgsmaatregelen tegen de storm hebben getroffen.'

Die maatregelen betekenen onder andere dat er een flink aantal minder studentassistenten zijn. 'Daar komt nog bij dat door salarisverhogingen je nu evenveel betaalt voor minder assistententuren. We verwachten ook een afname in het aantal promovendi, misschien wel met 20 procent tegen 2029. Minder student-assistenten en promovendi aannemen is financieel gezien de makkelijkste keuze om te besparen, ook al spelen ze een belangrijke rol in onderwijs.'

De term "makkelijk" viel niet goed bij studenteraadslid Jason Hart: 'Dat het de makkelijkste financiële keuze is, betekent nog niet dat het een gerechtvaardigde keuze is.'

Van der Pluijm: 'Nee zeker niet, maar als je kijkt naar ons per-

soneelsbestand heeft een meerderheid een vast contract. Misschien is "makkelijk" niet het juiste woord, maar het is wat je kan doen zonder dat je extreme maatregelen hoeft te nemen die ook veel kosten.'

Personeelsraadslid Martina Huber reageert daarop: 'Ik denk dat het voor ons als raad belangrijk is om te kijken naar de impact op de werkdruk als gevolg van deze keuzes. We moeten uitkijken dat de discussie over financiën niet losgekoppeld wordt van de ervaringen op de werkvloer, dat kan heel verkeerd aflopen.' Raadslid Jeanette Wolf maakte zich zorgen over de financiering van salarissen uit projecten: 'In de documenten staat dat een stijging in personeelslasten wordt opgevangen door projectgelden. Ik heb niet direct een oplossing om dat geld ergens anders vandaan te halen, maar het budget voor die projecten staat vast, het is geen bodemloze put. Als de lasten met 15 procent stijgen, wordt het moeilijk om het beloofde werk te doen. Dus we moeten of meer gaan bijdragen, of de output verminderen.'

ACHTERGROND

Ik doe gewoon wat ik doe

Regisseur Paul Verhoeven (86) blikt zondag in Filmhuis Den Haag terug op zijn eerste films die hij maakte als student wis- en natuurkunde. 'Wat is het bezwaar tegen seks? Bijna iedereen doet het, toch?'

DOOR VINCENT BONGERS
FOTO TACO VAN DER EB

Het is even stil aan de andere kant van de lijn als Paul Verhoeven (86) de telefoon opneemt in zijn huis in Den Haag. 'Ja, hallo?'

De regisseur van Nederlandse klassiekers als *Turks Fruit*, *Soldaat van Oranje*, *Zwartboek* en Hollywoodkrakers als *RoboCop*, *Basic Instinct* en *Elle* begon als Leidse student films te maken. Het Filmhuis Den Haag toont zondag een aantal van deze vroege werken: *Kopjes Koffie*, *De Zoen*, *Niets Bijzonders*, *Feest!* en *De Worstelaar*. Verhoeven is er zelf ook bij en zal vragen vanuit de zaal beantwoorden. Aan de telefoon heeft hij ook vraag. 'Waar wou je het nou eigenlijk over hebben?'

Over uw studentenleven in Leiden bijvoorbeeld. U ging in 1956 wis- en natuurkunde studeren en werd lid van het corps.

'Tja, wat moet ik daar nou over zeggen? Ik heb het uitgebeeld in *Soldaat van Oranje* toch? Je had al dat gedoe met de groentijd. Verder ditjes en datjes met vriendinnetjes, zoals iedereen dat doet. Er was niets bijzonders aan.

'Voor mij was de groentijd oké. Ze hebben mij niet te pakken genomen. Maar andere feuten op een schandalige manier wel. Dan moesten ze bijvoorbeeld naakt over de tafel lopen. Ik heb het allemaal gebruikt voor de film, bijvoorbeeld in de scène met de soepterrine die de preses kapotslaat op het hoofd van de feut. 'Ik vond de groentijd dichtbij het fascisme staan. Er kwamen in die tijd mensen om tijdens de ontgroening, nietwaar? In mijn lichtung is er gelukkig niemand doodgedaan.'

'Toen ik in dienst moest, dacht ik:
nu is het afgelopen met de filmpjes'

Van linksboven met de klok mee: Paul Verhoeven (links) in 1967 als paranimf bij een Leidse promotie, op de set van *RoboCop* (1987), als regisseur van een van zijn eerste films en op de set van *Benedetta* (2021)

> Wanneer begon u met het maken van films?

Nu is hij vol enthousiasme. 'Ik maakte in mijn studentenjaren filmpjes voor de lol. Mijn oom had in Indonesië een 16 mm-camera gekocht en gaf die aan mij. Langzaam ben ik toen met wat vrienden van het corps wat korte films gaan maken. We hadden de Leidse filmmaatschappij opgezet. Het stelde niets voor, maar toch we noemden het zo. Voor een tientje ofzo kon je aandelen kopen. Op die manier is het filmpje *Niets Bijzonders* bijvoorbeeld gemaakt.'

Voor het lustrum van het corps maakte u in 1960 *Eén hagedis teveel*, een best wel surrealistische film over een student die te maken krijgt met een vrouw die van gedaante verandert.

'Klopt. Rechtenstudent Jan van Mastrigt, met wie ik zeer goed bevriend raakte, had een scenario geschreven. Het is een nogal merkwaardige prent. Als je ernaar kijkt, denk je: waar heeft hij het over? Ik zat naast prinses Beatrix (die toen ook studeerde en lid was van de Vereniging van Vrouwelijke Studenten te Leiden, *red.*), een intelligent en prettig persoon. Ze vond het wel leuk, en ze had snel de twist in de film door en zei dat tijdens de voorstelling ook tegen ons. Lang niet iedereen had het door. 'Filmen was niet meer dan een hobby naast de studie. Maar ik

voelde dat ik niet briljant genoeg was in de wiskunde om écht iets in dat veld te betekenen. Dingen die andere natuurkundigen hadden verzonnen, *be it* Einstein of Lorentz of *whatever*, kon ik begrijpen. Ik kan na-ape, maar niet zelf met iets nieuws komen. Ik zou waarschijnlijk, net als mijn vader, onderwijzer zijn geworden. Maar ik wilde zelf dingen verzinnen.'

U raakte uw scenarist en vriend kwijt.

'Jan pleegde in 1964 zelfmoord. Dat was een klap van heb ik jou daar, echt een dreun. Ik kon het niet begrijpen. Er moet al een hele tijd van alles gespeeld hebben. Met een andere vriend, Dirk Wiersma, hadden we de dag daarvoor nog met zijn drieën geluncht. Toen Jan wegliep om naar huis te gaan - hij ging niet mee borrelen omdat hij de volgende dag een tentamen moest herkennen - had ik een bepaald voor gevoel. Ik zei tegen Dirk: "Wat een vreemde jongen is het toch". Ik weet niet waar die opmerking vandaan kwam. Ik moet gevoeld hebben, maar niet begrepen, dat hij die dag al rondliep met het idee: morgen ben ik er niet meer.'

'Het wegvalen van Jan was ongeveer het moment dat ik in dienst moest. Na mijn doctoraal werd ik meteen "opgepakt" om in het leger te gaan. Ik had de studie niet meer als reden tot

uitstel. Nu is het afgelopen met de filmpjes, dacht ik.'

Dat was niet zo.

'Toevallig bestond in 1965 het Korps Mariniers driehonderd jaar en ik kreeg, mede vanwege mijn Leidse filmpjes, de opdracht daar een documentaire over te maken. Ik zat al in dienst en ze moesten me toch betalen, nietwaar. Generaal Van Nass vond dat ik dan ook wel kon regisseren.'

Het werd een spectaculaire actiefilm met mariniers, kikvorsmannen, helikopters, amfibievoertuigen en zelfs een vliegdekschip.

'De documentaire was heel erg beïnvloed door de Bondfilms met Sean Connery: *From Russia with Love* en *Goldfinger*. Die prent over het Korps werd best aardig en bracht me op de radar van film- en televisieproducenten. Ze dachten: die jongen kan wel iets spannends maken.'

Na zijn diensttijd maakt Verhoeven samen met scenarist Gerard Soeteman in 1969 de serie *Floris* over een door Rutger Hauer gespeelde jonge edelman die in de Middeleeuwen probeert zijn landgoed terug te veroveren. De serie is een groot succes.

'Seks is een
noodzaak, net
als geweld.
Dat heeft de
natuur verzonnen'

In de jaren zeventig volgen kaskrakers *Turks Fruit* en *Soldaat van Oranje* - ook met Hauer in de hoofdrol. Verhoevens stijl, met veel expliciete seks en geweld, slaat aan. In 1980 filmt hij *Spetters* over de lotgevallen van jongeren in het arbeidersmilieu in Maassluis met daarin onder andere een homoseksuele verkrachtingsscène. Filmcritici haten de film. Volgens de *Volkskrant* is *Spetters* een 'diepzwarde poel voor personen wier geestelijke groei na drie jaar is opgehouden'. Het *AD* houdt het op 'ranzig en grof'.

Wat vond u van die reacties?

'Recensenten waren compleet *pissed off*, maar dat kon me geen zak schelen. Ze zagen het verkeerd en de mensen kwamen toch wel naar de bios, dus waar zou ik me zorgen over maken?'

Julie kregen ook van activisten het verwijt homofob te zijn.

'Dat was onterecht. Het is een gedurfd en brutale film natuurlijk, maar gebaseerd op de werkelijkheid. Het is juist een heel erg *open minded* film die toont wat er in het echte leven gebeurt. En de werkelijkheid was dat er homofobie was, en nog steeds is. Gerard had ook een homoseksuele vriend die was mishandeld, dat verhaal zit er ook in.'

De kritiek van de recensenten had ook betrekking op de expliciete seks in deze en andere films van u.

'Wat is het bezwaar tegen seks? Bijna iedereen doet het, toch? Het is de basis van ons bestaan. Volgens Darwin heeft de natuur besloten dat het beter was om het mannelijk en het vrouwelijke te scheiden. Dan moet je op elkaar gaan liggen, en dan komen er baby's. De natuur wil door; gebruik jou om baby's te maken.'

Het gaat er meer om over hoe u seks in beeld brengt.

'Het zal wel, ik doe het gewoon zoals ik het doe. Je moet niet fantaseren, dan wordt het pornografie, maar laten zien hoe het is. Seks is een noodzaak, altijd aanwezig in het menselijk bestaan, net als geweld. Dat heeft de natuur verzonnen.'

Over seks gesproken. Uw film *Showgirls* over de erotische dansrevues in Las Vegas flopte en kreeg zelfs een flink aantal zogeheten Razzies voor de slechtste film van het jaar die u wel zelf in ontvangst kwam nemen. Inmiddels geldt de film als cultklassieker.

'Het is omgeslagen ja. Ook hier geldt: het was allemaal de werkelijkheid. We zaten maanden in Vegas voor research en spraken met erotische dansers. Alles wat de personages deden in *Showgirls* was gebaseerd op interviews met mensen die daar werkten. De film is een koekje van eigen deeg voor de Amerikanen, nietwaar. Alleen hadden ze dat toen niet door. Nu hebben bepaalde groepen dat wel.'

De waarschuwing tegen het fascisme in *Starship Troopers* kwam bij de Amerikanen ook niet door.

'Het werd verkeerd begrepen. We kregen het verwijt juist neonazi's te zijn. Je volgt een groep leuke en frisse jongeren van de aarde die vechten tegen insectachtige aliens. Als kijker denk je eerst dat de mensen de helden zijn, de *good guys*, maar je wordt steeds meer aan het twijfelen gebracht. De "helden" zijn misschien wel fascisten. 'Er zit een uitgebreide verwijzing in naar de film *Triumph des Willens* van nazi-regisseur Leni Riefenstahl. Het publiek pakte die clou niet op. Sommige Amerikanen voelden toch wel aan dat ik verwees naar hun maatschappij en reageerden daarom zo boos. Ik denk dat *Starship Troopers* een heel vooruitziende film is, als je kijkt wat er nu allemaal aan de hand is in Amerika. Het is heel triest om te zien. 'Ik ben uit 1938, dus was een klein kind gedurende de oorlog. De Duitsers heersten, het gebeurde allemaal bij mij om de hoek in Den Haag, maar ik wist niet precies wat er aan de hand was. Later was ik erg geïnteresseerd in de oorlog. Ik heb er ook veel over gelezen en ooit een documentaire over Mussert gemaakt. De situatie is nu weer uiterst gevaarlijk.'

Waar bent u nu mee bezig?

'Ik ben samen met Ed Neumeier (scenarist van *RoboCop* en *Starship Troopers*) bezig aan een scenario voor een Amerikaanse film. De titel is *Young Sinner* en gaat over een jong evangelisch meisje dat in Washington werkt voor een senator die uiteindelijk president wordt. We zijn bijna klaar. Nu is het kijken of

mensen het durven te maken. Het is een typisch Amerikaanse setting, die laat zich niet vertalen naar het Frans of Hollands, *you know*.

'Het is een provocerend verhaal. Niet zwaar, maar vaak komisch. Het is mijn visie op religie. Ach, wat betreft het kiezen van thema's verander je toch niet zo erg als je ouder wordt, haha.'

Zit er ook religie in *RoboCop*?

'Ja, het is een satire met een onderlaag van katholieke denkbelden. De agent die helemaal aan gruzelementen is geschoten, komt deels als machine weer tot leven. Het is als de terugkeer van Jezus na de bloedige kruisiging. Er is een scène waarin RoboCop over water lijkt te lopen. Dat is de enige directe verwijzing. RoboCop is wel een Amerikaanse Jezus, want op het eind schiet hij de *bad guy* dood in plaats van hem te arresteren. 'Maar er zit ook veel humor in. Aan het begin schiet een zwaarbewapende robot een medewerker van het bedrijf dat het ding heeft gemaakt helemaal kapot met tachtig kogels. Er is niets van die kerel over en dan roept iemand nog: "Someone call a goddamn paramedic!" Dat vind ik nou een heel leuke scène.'

Gerard Soeteman vertelde eerder in *Mare* dat jullie elkaar niet meer spraken. Is het contact ooit weer hersteld?

'Het is gelukkig weer goedgekomen. Gerard en ik hadden een groot probleem over de film *Benedetta* (over twee lesbische nonnen, *red.*). Hij vond dat ik wat hij had geschreven niet op waarde schatte en trok zich terug uit het project. De vriendschap was afgelopen, leek het. Vorig jaar hebben we het in een café bijgelegd.

'Gerard heeft een plan dat ik leuk vind. Hij heeft een verhaal in gedachten over twee vrouwen, waarschijnlijk zusjes, die in de periode 1938-1942 in de revue terecht komen. Dan moet je denken aan de revues van Fien de la Mar en Louis Davids, die sfeer. Het is nu kijken of deze projecten gaan lukken. Vraag het me maar over drie of vier maanden...'

'Zo, ik geloof dat je nu wel genoeg hebt hè? Bye.'

Den Haag - Leiden - Hollywood

Paul Verhoeven wordt op 18 juli 1938 in Amsterdam geboren en verhuist in 1943 naar Den Haag. Hij maakt daar het geallieerde vergissingsbombardement op het Bezuidenhout mee, iets wat grote indruk op hem maakt.

Na het gymnasium gaat hij in 1956 wis- en natuurkunde studeren in Leiden en wordt hij lid van het corps. Tijdens zijn studie, die hij afrondt, maakt hij een aantal korte films, waaronder *Eén hagedis teveel* voor Minerva.

In militaire dienst maakt hij een documentaire over het Korps Mariniers. De film zorgde ervoor dat hij in 1969 de serie *Floris* mag maken. Het is zijn doorbraak.

Wat zien ik? volgt in 1971. In 1973 scoort hij een enorme hit met de verfilming van *Turks Fruit*, de roman van Jan Wolkers. In 1975 volgt *Keetje Tippel* en twee jaar later de kaskraker *Soldaat van Oranje*. In Nederland maakt hij nog *Spetters* (1980) en *De vierde man* (1983).

Vervolgens vertrekt hij naar Hollywood. Zijn eerste film daar is *Flesh + Blood* (1985). De film doet weinig, maar *RoboCop* (1987), *Total Recall* (1990) met Arnold Schwarzenegger, en *Basic Instinct* met Sharon Stone en Michael Douglas zijn wereldwijde successen. Na de flop *Showgirls* (1995) maakt hij in Hollywood nog de invloedrijke sciencefictionfilm *Starship Troopers* (1997) en het weinig succesvolle *Hollow Man* (2000).

Het wordt vervolgens een tijd stil rond Verhoeven, maar in 2011 slaat hij terug met de Nederlandse oorlogsfilm *Zwartboek*. Zijn Franse film *Elle* (2016) wordt zeer goed ontvangen, dat geldt niet voor zijn meest recente film *Benedetta* (2021).

Paul Verhoeven, filmer uit het Bezuidenhout. Vertoning van *Kopjes Koffie*, *De Zoen*, *Niets Bijzonders*, *Feest!* en *De Worstelaar*, vervolgens Q&A-sessie met de regisseur. Zondag 27 oktober, Filmhuis Den Haag

‘Bij ons leer je de wereld kennen’ is straks een holle kreet

Met één pennenstreek worden unieke talenstudies bij het grofvuil gezet. Wie kennis niet op waarde weet te schatten is gedoemd haar te verliezen, schrijven studenten van de opleiding Oude Nabije Oosten-studies.

‘Van Azië tot Afrika. Hier bestuderen we een groot deel van de wereld.’ Deze woorden sprak decaan Mark Rutgers van de faculteit Geesteswetenschappen vol trots bij de opening van het Herta Mohr-gebouw op 8 oktober. Een week later werden de plannen bekend om ongekend hard te bezuinigen op African Studies, Latijns-Amerikastudies, Midden-Oostenstudies, Italiaans, Duits, Frans, Koreaans, Chinees, Japans en ook onze eigen opleiding Oude Nabije Oosten-studies (onos). De wereld wordt zo wel erg klein.

Pronkstuk van het splinternieuwe Herta Mohr – nota bene vernoemd naar een Egyptologe – moet wel de bibliotheek zijn waar de collecties van de eveneens gloednieuwe Middle Eastern Library en African Library vanaf deze zomer worden gehuisvest. Dat de opleidingen die deze bibliotheken het intensiefst gebruiken te maken krijgen met de budgettaire sloopkogel, is ironisch te noemen. African Studies verdwijnt zelfs helemaal als onafhankelijk programma. Net nu deze bibliotheek na jaren soebatten er eindelijk is gekomen lijken de boeken vooral ter decoratie te gaan dienen.

Het brengt ons onwillekeurig op het onderwerp van een andere grootse bibliotheek uit de geschiedenis. In tegenstelling tot wat vaak wordt gedacht ging de legendarische bibliotheek van Alexandrië niet in vlammen op, zij ging ten onder aan apathie en desinteresse. Het signaal dat uitgaat van deze ‘inhoudelijke bundeling en schaalvergroting’ – hoewel men ook van pyromaan beleid kan spreken – is apathie en desinteresse voor een hele reeks aan regiostudies. Wie kennis niet op waarde weet te schatten is gedoemd haar te verliezen.

En dat is exact wat er dreigt te gebeuren. In Nederland kun je alleen in Leiden talen als het Soemerisch of Middelegypisch bestuderen. Nergens anders. Wat met een pennenstreek door het faculteitsbestuur bij het grofvuil gezet dreigt te worden, kan decennia kosten om weer op te bouwen. Welk signaal geeft de universiteit af terwijl we aan de vooravond van grote bezuinigingen staan? Deze opleidingen vinden we in ieder geval onbelangrijk, kunnen we wel

zonder? De invloed van dit soort signalen op studententallen laat zich raden.

Dat is jammer, het is immers niet niks wat onze opleiding de voorbije jaren heeft gepresteerd. Al jaren op rij wordt onos door de Keuzegids als topopleiding onderscheiden. Wanneer bezuinigingen noodzakelijk blijken te zijn, zou je ook kunnen kijken naar wat de prioriteiten zijn van een universiteit. We hopen dat we het er allemaal over eens zijn dat onderwijs en onderzoek nog steeds bovenaan de lijst staan. Waarom worden er dan wél plannen gepresenteerd om juist daarop te bezuinigen en niet op vastgoed?

Bovendien hebben wij onze portie bezuinigingen al ruimschoots gehad. Tot 2010 kon je in Leiden nog apart Egyptologie, Assyriologie of Hebreeuws en Aramees studeren. Deze drie opleidingen zijn samengevoegd waarbij in de huidige situatie nog maar de helft van de studiepunten voortkomt uit de specialisatie. Een verdere verschraling van het aanbod betekent het de facto afschaffen van deze specialismen. Dat terwijl juist deze studies onze faculteit kleur, profiel en relevantie geven. Elk specialisme richt zich op een periode van millennia waarin meerdere talen en schriften courant zijn. Het is dan simpelweg onmogelijk je er met één taalvakje van af te maken. En dan is er nog niet gesproken over geschiedenis, religie of archeologie. Uiteraard geldt hetzelfde voor alle andere getroffen opleidingen.

Wat is de opbrengst van al dit gesnoei? Het adviesorgaan dat de draconische voorstellen heeft uitgedacht schrijft nota bene zelf dat het ‘in brede zin weinig kan zeggen over hoeveel welke maatregel zal opleveren in feite of geld’. Het zou wat zijn als chirurgen met eenzelfde willekeur hun scalpel zouden hanteren: net zo lang rücksichtslos wegsnijden tot er niets meer valt te behandelen. Operatie geslaagd, patiënt overleden.

Wat ons, studenten onos, betreft, is de zaak kraakhelder. Deze bezuinigingen zijn destructief, onbesuisd en op slechte wijze gecommuniceerd. In het proces is er niet gesproken met de mensen die de bezuinigingen het meest aangaan. Er is onvoldoende oog voor vakinhoud en maatschappelijke relevantie geweest bij het opstellen van de plannen. De papieren werkelijkheid lijkt leidend te zijn geweest.

Wil het Leidse motto ‘Bij ons leer je de wereld kennen’ meer zijn dan een holle kreet, aangehaald door de decaan als hij een lintje moet doorknippen, dan moeten deze bezuinigingen zo snel mogelijk van tafel.

Studenten van de opleiding oude Nabije Oosten-studies

BRIEF

Ik ben een veiligheidsrisico, maar wil de uni best bijspijkeren over privacy

Transcripten van persoonlijke, openhartige interviews – in verschillende stadia van anonimisering – van drie verschillende onderzoeken, de sollicitatiebescheiden van de kandidaat-assessoren van mijn faculteit, en toch ook maar mijn eigen BSN-nummer. Het was tot voor kort allemaal te vinden in het postvak van mijn u-mailaccount. Met mij (of door mij) gedeeld in goed vertrouwen dat er zorgvuldig mee wordt omgegaan.

Tot mijn schrik las ik afgelopen donderdag dat dit vertrouwen misplaatst was (‘Mogen beveiligers ook in u-mails kijken?’ ‘Geen commentaar’, *Mare* 6, 17 oktober). In de universiteitsraad vond namelijk een onthutsende woordenwisseling plaats: ‘Zou het college kunnen bevestigen dat u-mail van studenten niet gecontroleerd wordt door veiligheidszaken?’ ‘Uit oog van vertrouwelijkheid [kan het college] daar niks over zeggen.’

Het afgelopen jaar heb ik niet onder stoelen of banken geschoven dat ik me schaar achter de vonnissen van het Internationaal Gerechtshof dat Israël zich schuldig maakt aan il-

legale bezetting, aan apartheid en (plausibel) aan volkerenmoord – en dat derde partijen de plicht hebben om geen handlanger van Israël te zijn in deze misdaden. Ik heb er in de faculteitsraad over gesproken, tegen de media, ik ben herkenbaar op velerlei protesten aanwezig geweest. Daarnaast heb ik een ‘niet-Nederlands uiterlijk’. Ik was me er al pijnlijk van bewust dat daarmee al mijn vakjes zijn aangevinkt om door Universiteit Leiden als veiligheidsrisico bestempeld te worden. Dat dit ook een daadwerkelijk veiligheidsrisico tweeweg zou brengen voor vertrouwelijke gegevens die via mijn u-mail toegankelijk waren, dat was echter een onaangename verrassing.

De gegevens heb ik inmiddels verwijderd van mijn u-mail. De Autoriteit Persoonsgegevens is op de hoogte gebracht. Ik doe mijn best om ethisch om te gaan met het recht op privacy. Iets wat ik dacht te hebben geleerd van de universiteit, maar misschien moet de universiteit het nog van mij leren.

Eleanor Daw is student pedagogische wetenschappen

‘Academici moeten elkaar bij de les houden’

Waarom ik me geroepen voel om in actie te komen

Bij eerdere klimaatprotesten stond Tjerk Oosterkamp als privépersoon te demonstreren, maar sinds zaterdag doet hij dat nadrukkelijk als hoogleraar. Dat hoort bij zijn verantwoordelijkheid jegens de samenleving, betoogt hij.

ruimten van Naturalis helaas nergens enige betekenisvolle informatie te vinden is voor het publiek over de trieste realiteit van de huidige biodiversiteitscrisis, en onze invloed daarop. Dit terwijl Naturalis claimt om, getuige het Strategisch Plan, te willen behoren ‘tot de internationale top van natuurhistorische musea’ en dat het ‘op gebied van educatieve en publieksactiviteiten nationaal een leidende rol speelt’. Extinction Rebellion Leiden voert daarom een campagne om van Naturalis te vragen om zijn plicht jegens de samenleving en onze natuurlijke wereld te vervullen. Aan deze theatrale en muzikale actie gingen eerdere acties vooraf. In mei van dit jaar kregen bezoekers voor de deur van het museum door XR-activisten een alternatieve speurtocht aangeboden. Menig medewerker van Naturalis vond dit een waardevolle toevoeging. Ook voerden bezorgde burgers meerdere gesprekken met de directie van Naturalis. Tot nog toe steeds zonder enig effect op de tentoonstellingen.

Mij is het een raadsel waarom een directeur die al zo vaak een nieuwe dino heeft mogen verwelkomen in zijn museum, en meer dan 400.000 bezoekers per jaar bovendien, hier niet op reageert. De enorme reputatie van Naturalis zou genoeg zelfvertrouwen moeten geven om bestand te zijn tegen mogelijke negatieve reacties uit de samenleving: “Kan je al niet eens meer naar een pretpark zoals Naturalis zonder geconfronteerd te worden met de werkelijkheid?”

Ik ben inmiddels zo nieuwsgierig naar het waarom van het uitblijven van aanpassingen aan de tentoonstelling, dat ik niet meer stil kan zitten. Daarom ondertekende ik de brief die XR een paar dagen voor de nieuwe actie aan de directie stuurde.

‘We roepen de directie van Naturalis op om het publiek grondig te vertellen over de biodiversiteitscrisis. Leg bezoekers uit dat deze biodiversiteitscrisis slechts een symptoom is van het huidige wereldwijde economische systeem dat vooral door winst is gedreven. Dit systeem leidt tot de klimaatcrisis, kolonialisme en onderdrukking van mensen. Zet u volledig in voor uw rol en verantwoordelijkheid in het omgaan met deze systeemcrisis, ook door uw eigen historische rol in het kolonialisme onder ogen te zien.’

Naturalis heeft de woorden ‘centrum voor biodiversiteit’ op de gevel staan en schrijft op haar website: ‘Naturalis is het nationaal onderzoeksinstituut op het gebied van biodiversiteit. Onze wetenschappers zetten zich dagelijks in voor het beschrijven, begrijpen en behouden van biodiversiteit’. En dat doen ze met verve. Maar diezelfde wetenschappers willen en moeten aan het publiek uitleggen wat het voor de biodiversiteit had uitgemaakt als de temperatuurverandering bij 1,5 graad Celsius had kunnen blijven steken. En ook wat ons te wachten staat nu het 2,5 of 4 graden lijkt te gaan worden. Zo zijn er nog veel meer invloeden op ecosystemen die door de mens worden veroorzaakt en waar wetenschappers van Naturalis expliciet aan werken, zoals plasticvervuiling, verstedelijking, invasieve exoten, de verzuring en desoxidatie van oceanen die de aandacht verdienen. Ik begrijp dat Naturalis het publiek niet over al deze dingen tegelijk kan informeren. Maar dat er op dit moment geen noemenswaardige informatie te vinden is in de tentoonstelling, roept de vraag op waarom deze informatie ontbreekt. Welk belang is hiermee gediend?

Het is een verantwoordelijkheid van de directie van Naturalis naar de samenleving dat ze haar (gepromoveerde) medewerkers veel meer ruimte biedt om invulling te geven aan de beloften die ze bij hun promotie hebben gedaan aan de wetenschap en aan de samenleving.

Tot nog toe ging ik alleen privé als trompettist de snelweg op, omdat het een goed gebruik is om als academicus enige afstand tot de politiek te bewaren. Aan de andere kant spreken we met onze studenten, als onderdeel van onze opleiding, al heel lang over ethiek en maatschappelijke verantwoordelijkheid. Wetenschap is immers niet waardenvrij en wetenschappers zijn dat al helemaal niet.

De casus ‘Naturalis’ zou prima in zo’n ethisch gesprek passen. Ik twijfel er niet aan hoe studenten hierop zouden reageren: bijzonder negatief over het gemiddelde verantwoordelijkheidsbesef van succesvolle oude witte mannen die hun verantwoordelijkheid moeten nemen omtrent de opinievorming rondom klimaatverandering. Dat onderwerp is namelijk een stuk urgenter als je een paar jaar aan het studeren bent dan wanneer je een paar jaar voor je pensioen zit. Daarom voel ik me geroepen om in actie te komen. Ik denk dat we elkaar als academici bij de les moeten houden en elkaar moeten herinneren aan onze verantwoordelijkheid jegens de samenleving. Daarom ondertekende ik de brief als hoogleraar.

Tjerk Oosterkamp is hoogleraar experimentele natuurkunde

MARETJES

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leidenuniv.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van €4.500 te boven gaan

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week **bijles en huiswerkbegeleiding** op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord, basisonderwijs**, 20 leerlingen. Groep 4 t/m 9. **Voortgezet onderwijs**: Twee leerlingen. *rekenen, wiskunde, brugklas v.mbo. *Wiskunde, 3 v.mbo. *Engels, 3 mbo. *Wiskunde, economie, 4 vwo. *Wiskunde, 6 vwo. **Leiden-Zuid**, *6 leerlingen basisonderwijs, van wie één met dyslexie. *Ook hulp gevraagd bij organisatie van de bijles, één of twee middagen per week. Onderwijswinkel Arubapad 2 (Het Gebouw), ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdekoorn@owwleiden.nl.

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi-commerciële instanties. De prijs voor en Maretje-extra is €23,- incl. btw voor elke vijfde-terti-woord. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet b.v., Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem, | +31 (0)23-5714745, info@bureauvanvliet.com

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl
Website mareonline.nl
Twitter @weekbladmare
Mastodon @weekbladmare@mastodon.online
Bluesky @mareonline.nl
Instagram @weekbladmare
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 5.000

Hoofredactie: Frank Provoost
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie: Vincent Bongers
vbongers@mare.leidenuniv.nl
Marcjelle van der Kraan
m.w.s.van.der.kraan@mare.leidenuniv.nl
Sebastiaan van Loosbroek
s.p.van.loosbroek@mare.leidenuniv.nl
Mark Reid
m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Eise van der Steeg
e.h.van.der.steeg@mare.leidenuniv.nl
Dallyce Vetter (stagiaire)

Medewerkers:

Emiel Beinema | Lente van den Berg | Remco Breuker | Lisa Boshuizen | Josette Daemen | Lorenzo Gerritsen | Mathijs de Jong | Pol Koopman | Henrik Laban | Zahra Menguellati

Art direction en vormgeving:

Marcel van den Berg, joostmarcel.nl

Fotografie: Taco van der Eb | Marc de Haan

Illustraties: Bas van der Schot | Silas.nl

Drukwerk: Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk

Advertenties:

Bureau van Vliet b.v.
Wateringweg 129,
2031 EG Haarlem
Telefoon 023-571 47 45
E-mail sales@bureauvanvliet.com
bureauvanvliet.com/advertentie/Weekblad

Redactieraad: Kutsal Yesilkagit (voorzitter) | Frank Israel (vice-voorzitter) | Alexander Pleijter (secretaris) | Willem van der Does | Annemarie Drahmman | Nour Eldin Emara | Rosanne Hertzberger | Zoë van Litsenburg | Marten Jesse Pot | Hermelijn Smits

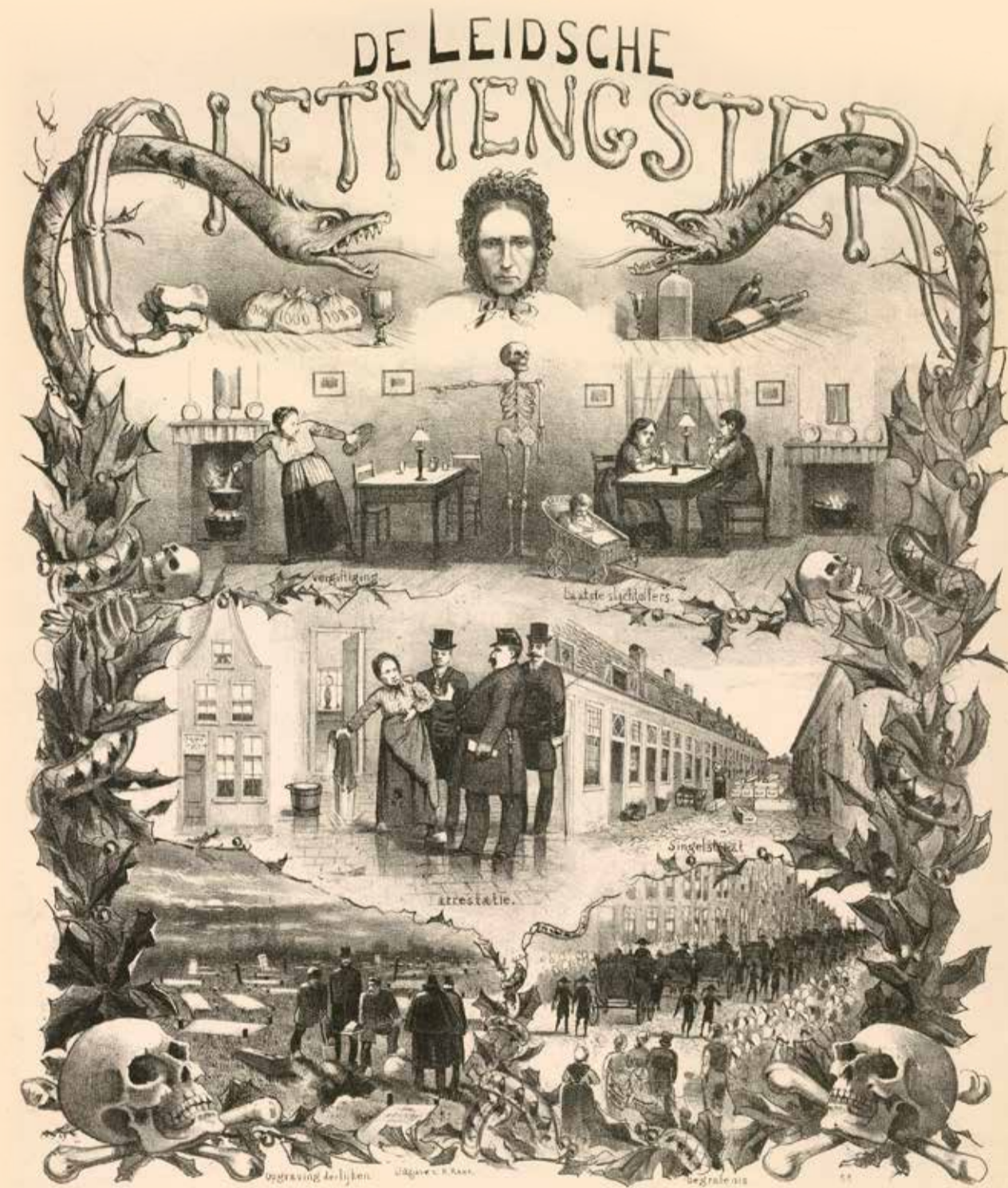
CULTUUR

Langs moord en doodslag lopen

Een onverwachts bloedbad, macabere legendes en een van de bekendste seriemoordenaars ter wereld. Met Halloween op komst wandelde *Mare* mee met het negentiende-eeuwse personage Ben Ruwgans van Spooktocht Leiden.

DOOR MARCIËLLE VAN DER KRAAN

Iedereen die meegaat, belandt binnen afzienbare tijd in het ziekenhuis', opent Ben Ruwgans met een dik Leids accent de spooktocht. Hij is gekleed in zwarte cape met een hoge zwarte hoed en loopt met een lampion in de hand langs de groep van wie hij iedereen een voor een aankijkt. 'Gezellig begin van deze avond, dames en heren. De toon is gezet! U kunt nu nog weg...' De griezelexpeditie begint aan het Galgewater. Vroeger stonden hier galgen met rottende, opgeknopte lijken langs de kade als waarschuwing voor iedereen die de stad via de Morspoort betrad. Deze stadspoort werd lange tijd ook wel 'Galgpoort' genoemd, omdat het gebruikt werd als gevangenis. Lopend door het oude centrum somt Ruwgans gruwelijkheden op. Sommige zijn onbekend, zoals de man die in de zeventiende eeuw zonder aanleiding zijn vrouw, kinderen en fietsende voorbijganger vermoordde met een kapes. Andere verhalen zijn juist beroemd, zoals de geschiedenis van de beruchte gifmengster 'Goeie Mie', oftewel Maria Catharina Swanenburg (1839-1915). Als iemand ziek was, nam zij alle zorg voor de patiënt op zich. Ze paste op de kinderen, kookte het eten en deed de was. Alleen: de zieken overleefden het nooit. Toen in de Groenesteeg een heel gezin verschrikkelijk ziek was geworden na het eten van pap, werd Swanenburg voor het eerst verdacht. Ze was namelijk opvallend vaak vlak voor de dood van een zieke bij diegene thuis geweest. Daarnaast viel het op dat ze ook vaak betrokken was bij het afsluiten van begrafenisverzekeringen. De politie vond inschrijvingsbijetten van begrafenisfondsen in haar huis en zelf had Mie op dat moment een biljet op zak van een van de kinderen van het inmiddels overleden gezin. Swanenburg zette koffie, of maakte soep en pap, waar ze arsenicum - rattengif - doorheen mengde en sloot begrafenisverzekeringen af voor haar slachtoffers om zo aan hun dood te verdienen. Vanwege kindersterfte en uitbraken van cholera kon ze lange tijd gemakkelijk wegkomen met haar daden. Daardoor lukte het haar om uiteindelijk 27 mensen te vermoorden, maar ze wordt ervan verdacht negentig slachtoffers te hebben gemaakt. Ze kreeg levenslang en werd een van de bekendste seriemoordenaars van Nederland.

Ruwgans vertelt ook over Adrianus Blom, een van de Nederlanders die de doodstraf kreeg. Blom wilde op 3 februari 1856 bij de boerderij van zijn voormalig werkgever inbreken, om aan geld te komen voor zijn bruilof. Hij hoopte op zondagmorgen tijdens de kerkdienst niemand in het huis aan te treffen, maar werd daar toch betrapt door Maria van Velsen, een 18-jarige boerendochter. Er volgde een gevecht, waarbij de dochter Blom in zijn vinger beet. De inbreker verdronk haar uiteindelijk in een waterbak en ging ervandoor met de buit. Het duurt niet lang voor hij werd gearresteerd. In zijn huis werd namelijk een uit de boerderij ontvreemd adreskaartje van Leidse orgelmaker Lohman gevonden,

onder het bloed. Blom, die analfabeet was, dacht dat het een waardepapier van de bank was. Ruwgans weet de verhalen op levendige wijze te vertellen, waardoor je je echt even in de duistere geschiedenis van Leiden waant en waarbij de schaars verlichte steegjes en kinderkopstraatjes het perfecte decor vormen. Met de burcht van Leiden op de achtergrond, besluit hij zijn spooktocht: 'En jullie hebben het ook nog eens allemaal overleefd. Wie had dat gedacht?'

Spooktocht Leiden. Ieder jaar, van oktober tot en met maart. De twee uur durende tour begint op diverse dagen om 19:00, 19:30 of 20:00. De spooktocht is Nederlandstalig en kost 17 euro.

Kafka maakte van falen iets moois

Honderd jaar geleden overleed Franz Kafka. Als geen ander kon hij onmacht en onbegrip beschrijven. 'Hij dacht: het heeft geen zin, maar ik ga toch door.'

DOOR ELSE VAN DER STEEG

'De Duitstalige Tsjechische auteur Kafka (1883-1924) schrijft glashelder. Het is niet moeilijk om te begrijpen wat er staat', zegt emeritus hoogleraar Nederlands Jaap Goedegebuure, die de eerste lezing in de reeks van Studium Generale verzorgt. 'De tekst is makkelijk, maar wat het betekent is een onoplosbaar raadsel. Juist dat is zo fascinerend.' In zijn lezing gaat Goedegebuure in op de problematiek van schuld en slachtofferschap. 'Ik probeer het thema vermeende schuld die ertoe leidt dat iemand uit de weg wordt geruimd, gestraft of gemarginaliseerd in het licht van de actualiteit te zetten. Kafka's novelle *De gedaanteverwisseling* gaat over Gregor Samsa, een man die op een ochtend wakker wordt als een groot insect. Hij wordt eerst geaccepteerd door zijn ouders en zus maar ze gaan hem steeds meer zien als iemand die hun leven verpest. Hij overlijdt door verwaarlozing en wordt door de werkster in een vuilniszak afgevoerd. 'Dat doet me denken aan bevolkingsgroepen die werden gedegradeerd tot ratten. In 1933'45 gebeurde dit natuurlijk met de Joden. Bij de Rwandese genocide gebeurde het met de Tutsi's: die werden kakkerlakken genoemd.' Of Kafka een boodschap heeft, blijft onduidelijk. 'Zijn verhalen hebben dikwijls iets weg van een nachtmerrie. Is het zijn beeld van wat er in de samenleving gebeurt? Zonder gebruiksaanwijzing word je als lezer uitgelokt er betekenis aan toe te kennen. 'We weten dat hij verdrukt werd door een dominante vader. Kafka spreekt over schuld die anderen aan je opleggen. Dat complex kan een sleutel zijn om de romans te duiden.'

De verhalen lopen altijd slecht af. 'Zijn werk is doortrokken van een tragisch levensbesef: er is geen "zin" te vinden. In *Het Proces* moet de hoofdpersoon Josef K. door een bepaalde poort, maar hij wordt niet binnengelaten. De parabel: er is een weg speciaal voor jou bedoeld, maar die kun je niet bewandelen: er is geen toegang toe. 'Soms is het lachwekkend: Josef K. komt in een gebouw terecht waar de was wordt opgehangen, en dan blijkt dat zich daar de rechtbank bevindt. Het is zo absurd dat het hilarisch wordt. Of Samsa die in een kever verandert; het heeft een soort lachwekkende sprookjesachtigheid.' Kafka zelf zag zijn werk als gedoemd te mislukken. 'In zijn testament vroeg hij uit pure onzekerheid zijn vriend Max Brod om al zijn ongepubliceerde werk na zijn dood te vernietigen. Alleen omdat Brod dat niet heeft gedaan, is het behouden gebleven. Kafka beoefende een schrijverschap waarvan hij wist dat het in niets zou eindigen: hij schreef om zijn eigen onmacht te bezweren. Hij maakt van het falen iets moois.' Kafka was bij uitstek een auteur van de twintigste eeuw. 'Hij begon te schrijven kort voor de Eerste Wereldoorlog. Veel zaken die in de negentiende eeuw tot stand waren gekomen; geloof in wetenschap, vooruitgang, een verbetering in het menselijk bestaan, sneuvelden in de oorlog.' Dat maakt hem nog steeds zo relevant, vindt Goedegebuure. 'Er zijn geen vaste fundamenteen waar we ons op kunnen verlaten. We herkennen in Kafka een lotgenoot in het zoeken naar zin. Hij bracht iets onder woorden dat in toenemende mate herkenbaar is voor ons. Je kunt je eigen onzekerheid heel goed verbinden met zijn doolhofachtige wereld.' Is er hoop te vinden in zijn werk? 'Dat je ondanks alles toch doorgaat. Kafka bleef tot het laatste moment schrijven, tot hij overleed aan tuberculose. Hij moet hebben gedacht: het heeft geen zin, maar ik ga toch door.'

Franz Kafka, of de kunst van het falen, Studium Generale, zondag 27 oktober, 14:00 – 15:30, Wijnhavengebouw, zaal 3.46

‘Ons café voelt net als een woonkamer’

DOOR LORENZO GERRITSEN
FOTO TACO VAN DER EB

Wat voor café is Meneer Jansen?

‘Wij zijn meer een bruine kroeg. Het is een oud pand, maar dat geeft sfeer. Wij zijn ook vrijer met het klantcontact. Je hoeft niet heel netjes te zijn, omdat je aan het werk bent. Alle collega’s zijn grappige figuren met hun specifieke eigenaardigheden. Je mag grapjes maken naar klanten en kloten achter de bar. De klanten vinden dat ook grappig. Het café voelt als een huiskamer.

‘Vandaag is het rustig, maar de zaterdagmiddag brengt veel chaos. Door de markt komen hier ook mensen die er normaal niet komen. Die zijn een hele andere sfeer van cafés gewend en willen snel bediend worden. Natuurlijk moet je

hier ook een drankje krijgen, maar het hoeft niet zo gelikt als bij Einstein. Hier kom je ook voor de gezelligheid.’

Werk je vaak laat?

‘Ik ben zelf meer een ochtendmens, dus werk maar één avond per week. Het is leuk, maar je weet nooit hoe laat je klaar bent. Wij mogen zelf bepalen wanneer we de laatste ronde doen. Als het nog druk is en er zijn ook vrienden, stuur je mensen pas om half twee weg. Soms hebben de mensen nog de keus om naar een andere kroeg te gaan. Vanaf één uur mag je van het gemeentebestuur nergens meer naar binnen.

‘Ik heb ook lang op donderdagavond ge-

werkt. De gemeenteraad komt hier dan graag na hun vergadering borrelen. Zij maken de wetten, maar zijn slecht in het volgen ervan. Na twaalf uur mag je geen glas meer meenemen naar buiten. Als ze gaan roken lopen ze altijd met hun glas naar buiten en moet ik achter ze aan rennen.’

Maak je soms blunders?

‘De eerste keer dat ik achter de bar stond, liet ik een fles Salmari vallen. Alles was plakkerig, maar mijn dienst was net voorbij. Ik probeerde het nog op te ruimen, maar werd weggestuurd. Mijn baas heeft toen alles gedweild. Ik hoefde gelukkig geen nieuwe fles te kopen, want het hoort erbij.

‘Ik knoei soms ook wel over mensen die aan de bar zitten. De meeste drankjes heb ik over mijn vader gegooid. Heel veel mensen hier kennen hem. Hij heeft jaren achter de bar gestaan bij de WW, een oude kroeg op de Wolsteeg. Als Jansen sloot, ging je daarna door naar de WW. Mijn zus heeft hier ook drie jaar gewerkt en mijn moeder en tante zijn goed bevriend met de baas. Ik stond erg lang bekend als de zus en dochter van.’

Wat is het leukste aan hier werken?

‘De collega’s. Elke zomer krijg je nieuwe collega’s en die merken dat je hier heel snel jezelf mag zijn. Je ziet dan ook hun gekkere kant. We hebben ook dezelfde interesses. Soms ga ik alleen naar de bioscoop en kom ik daarna hierheen om met hen de film te bespreken. Als je middagdienst hebt mag je een halfuur voordat je stopt een pilsje pakken. Je maakt er echt een moment van met je collega’s om samen te proosten.

‘Op twee oktober is het allemaal wat vrijer. Veel mensen willen dan de stad in, maar ik werk liever. Je doet dan een shotje voor het werk en drinkt een paar biertjes tijdens het tappen. We bleven tot zeven uur ‘s ochtends naborrelen. Met een biertje in onze hand gingen we meezingen met de Reveille aan de overkant.’

COLUMN | ZAHRA MENGUELLATI

Aber why seulement Engels? Waarom doen we niet eens gek?

Als mijn Italiaanse huisgenoot en ik staan te zwoegen in de keuken om op mediterrane tijden een avondmaaltje klaar te maken, wil het nog wel eens gebeuren dat we niet op het woord voor een specifiek keukenwerktuig komen. Dan helpt mijn Frans, in een Italiaans jasje gestoken met behulp van de kennis van een inmiddels lang verlopen Duolingo-streak.

Zo is een tang *une pince* in het Frans en bijna hetzelfde woord in het Italiaans. Vaak komen we erachter dat Engels in zekere zin de *odd one out* is, en besluiten we gewoon onze eigen Franco-Italo-Nederlandse Frankensteinwoorden te gebruiken. Zo is ‘een terrasje pakken’ bij ons intussen ‘to get a terrazza’.

Wie ook buitenlandse huisgenoten of studievrienden heeft, zal dit fenomeen heus wel herkennen. Na een lange dag studeren of ‘s avonds laat achter een biertje, engelt het Engels gewoon minder lekker. Dan val je het liefst terug op je moedertaal. Het zette me aan het denken, want waarom doen we dat eigenlijk niet gewoon vaker?

Bij een hoorcollege ‘Communicating Across Cultures’ (afgekort CAC, die zullen de niet-Nederlandstaligen helaas niet snappen) ontmoette ik een Thaise uitwisselingsstudent die verbazingwekkend goed Nederlands kan. Naar aanleiding van ons college raakten we in verhitte discussie over rijst versus brood, en taal. Uiteindelijk begon zij mij vanuit haar nog wel gebrekkige Nederlands, Thaise woorden te leren. Mijn Amerikaanse vriendin kon de vertalingen redelijk volgen omdat haar tweede taal Duits is. Sindsdien groet ik deze vriendin uitsluitend in het Duits, en zij mij terug in het Nederlands. Een ander voorbeeld: de Franse vriendin van mijn Nederlands-Britse huisgenoot kwam logeren, en ons gesprek aan de keukentafel was volledig in het Engels. De Franse en Nederlandse woorden tussendoor konden we

meestal allemaal begrijpen, en op een gegeven moment besloten we er maar een drietalig gesprek van te maken. Waarom zou Engels de *default* moeten zijn, terwijl we allemaal min of meer elkaars talen spreken, of minstens verstaan?

De nieuwgevestigde orde in Den Haag maakt de Engelse taal in het hoger onderwijs tot boeman. Hoewel ik dondersgoed de voordelen van Engels in de wetenschappen snap, ben ik het ergens eens met deze kritiek uit de politiek. Niet per se uit Nederlandse taalpurisme, maar vooral uit de teleurstelling dat internationalisering schijnbaar alleen verengelsing betekent.

Zoals we allemaal weten, is Engels dé wereldtaal geworden. Er zijn altijd *linguae francae* geweest in de wetenschappen, in onze sferen natuurlijk het oude vertrouwde Latijn. Dit werd ook tot op zekere hoogte echt gesproken onder studenten en geleerden, in het Parijse *Quartier Latin*, bijvoorbeeld. Latijn, of bijvoorbeeld Ottomaans Turks, was echter nooit zo wijdverspreid en toegankelijk als het Engels. Lang niet zo’n groot percentage van de wereldbevolking had ook maar enige vaardigheid in deze talen. Juist uit dit gebrek aan een opper-universele taal zijn ontzettend interessante contacttalen en uitleningen ontstaan. Denk aan alle pidgins, creolen, maar ook aan woorden als ‘suiker’, dat origineel uit het Sanskriet via heel wat omwegen zijn plek in het Nederlands heeft gevonden.

Wij als internationale studenten hebben de kans om dit soort taaluitwisselingen in het klein en intensief na te doen, maar in plaats daarvan kiezen we ervoor om onder elkaar stom *international school*-Amerikaans te spreken. Aber why seulement Engels? Waarom doen we niet eens gek? Laten we proberen om een middenweg te vinden in een meertalige chaos.

Zahra Menguellati is student International Studies

‘In ons huis gebruiken we Franco-Italo-Nederlandse Frankensteinwoorden’